

Pääkirjoitus

Yhteiskuntakoe ja sosiologian tehtävä

Eeva Luhtakallio

Tämän lehden teemanumero-osiossa eritellään neljän artikkelin verran kokeellisen sosiologian ulottuvuuksia. Jäänee vielä nähtäväksi, kuinka laajalti ja mihin suuntiin tässä käsiteltävä ”kokeellinen käänne” sosiologian paradigmoja kääntää, mutta epäröimättä siihen kannattaa vähintään tämän teemanumeron verran tutustua. Teemanumeron toimittajat Ilkka Arminen ja Mika Simonen esittelevät numeron sisältöä johdannossaan tarkemmin, mutta tähän pääkirjoitukseen teema tarjoaa myös aasinsillan.

Varovaisesti arvioiden Suomessa, jos kohta tilanne ei liene ainutlaatuinen, on käynnissä suuren luokan koe, eräänlainen massamittainen yhteiskuntakoe. Sen pelinappuloina ovat yhteiskunnan muodostavat ihmiset, ennen muuta ”tavalliset” ihmiset ja ehkäpä vielä erityisemmin ihmiset, jotka ovat tavalla tai toisella keskimääräistä heikommissa asemassa. Koe on ollut käynnissä jo jonkin aikaa, mutta sitten viime vaalien sen voidaan arvioida vaihtaneen niin sanotusti ison vaihteen päälle.

Sosiologialle(kin) tilanne asettaa useita haasteita. Osa niistä kohdistuu konkreettisesti sosiologeihin: pienituloisiin, prekaareissa työ- ja olosuhteissa työskenteleviin ihmisiin, ja laajemmin koko valtiollisesta tutkimusrahoituksesta enemmän tai

vähemmän riippuvaiseen porukkaan. Leikkaukset tulevat näkymään kovan kilpailun entisestään kovenemisena ja valta-asetelmien kärjistymisinä pysyvissä työsuhteissa olevien ja heistä yhä riippuvaisempien apuraha- ja määräaikaishoitettujen tutkijoiden välillä. Jotta suutarin lapsilla kerrankin olisi kengät, tulisi ammattikunnan mielestäni keskustella näistä valta-asetelmista avoimesti juuri nyt ja pohtia, millaisin vastastrategioin estetään tutkimusaiheiden kaventuminen ja sosiologisen mielikuvituksen näivettyminen nykyisissä ulkoa-asetetuissa strategiaraameissa ja tulevaisuudessa, jonka suunta ei näytä olevan ainakaan epävarmuustekijöiden väheneminen.

Itsestään selvästi edellistäkin kiperämmän haasteen asettaa yhteiskunnallinen tilanne, joka näkyy jo nyt tai lähitulevaisuudessa monin tavoin mitä erilaisimmilla sosiologisen tutkimuksen kentillä. Yhteiskunnallinen ilmapiiri, jossa leikkauspolitiikkaa toteutetaan nykyisenkaltaisella häikäilemättömyydellä, aiheuttaa epävarmuutta ja ennakoimattomuutta, ruokkii vastakkainasetteluja ja jopa suoranaista väkivaltaa. Se näkyy konkreettisesti ja empiirisesti tutkimuskohteissa ja konteksteissa, mutta myös käsitteellisesti ja kysymyksenasetteluja suunnaten. ESA:n tämänvuotisen kongressin avausesitelmässään Zygmunt Bauman totesi, että tämän ajan keskeisin yhteis-

kunnallinen jakolinja kulkee liikkuvuuden ja seisauttamisen välillä. Ajattelun työkaluna tämä jakolinja näyttää loputtoman monitasoisena, oli kyse sitten konkreettiseen liikkumiseen ja muuttolikkeeseen sekä siirtolaisuuteen liittyvistä kysymyksistä tai symbolisemmin sosiaalisista, taloudellisista tai kulttuurisista liikkuvuuksista ja pysähtyneisyyksistä. Tilanne herättää paljon modernin edistysajattelun – joka, myönnetään pois, kuitenkin yhä usein löytyy sosiologisten tiedontressien taustalta – kannalta turhauttavia ja epäuskoisia mietteitä. Kaikki nämä asiat joissa on (edes vähän) edistytty! Ja nyt otetaan askel toisensa perään taaksepäin! Miten tämän kanssa oikein eletään?

Kiusaus käyttää oppituolia saarnastuolina epäilemättä nostaa päätään, mutta tätäkin haitallisempaa riskinä voidaan nähdä houkutus käpertyä omien mukavien käytänteiden ja keskusteluseurojen (ainakin kuvitellun) turvalliseen piiriin. Nojatuolisosiologin metaforalla tavattiin taannoin lempeästi hiukan naureskella empirisestä maailmasta vieraantuneille tutkijoille, jotka kirjoittivat (enimmäkseen) aikalaisdiagnooseja ja teoreettisia pohdintoja kuvainnollisesti työhuoneistaan poistumatta. Nyt kun työhuoneet on monaalta poistettu lähes kokonaan, kärsii tämä metafora valmiiksikin jonkin tason inflaatiosta, mutta siihen liittyviä riskejä voi syntyä toki avokonttoreissakin. Nojatuolisosiologia asettuu maailman yläpuolelle ja reflektoi sitä, jos kohta ymmärtäväisesti, usein jossain määrin ylemmydentuntoisesti. Asetelma kielii tuudittautumisharhasta ja toki myös ymmärrettävästä pahalta maailmalta suojautumisen mekanismeilta. Sosiologia edellyttää harjoittajiltaan toki kriittistä etäisyyttä mutta yhtä olennaisesti maailmalle altistumista.

Juuri nyt, näissä jokseenkin hermeettisissä ja kokeellisissa oloissa, jos koskaan, tarvitaan maailmalle altistunutta kriittistä tulkintaa, käsitteel-

listämistä, teoreettista ja analyttistä osaamista. Tarvitaan – niin sosiologiatieteen vahvistamiseksi kuin yhteiskunnallisen keskustelun ja päätöksenteon tueksi ja/tai vastavoimaksi – vaikka tätä tarvetta kuinka vähäteltäisiin. Sosiologian kriittinen potentiaali on tässä hetkessä elintärkeää, epäilemättä monille tahoille vastenmielistä, vaarallista, mutta sitäkin arvokkaampaa taiten käytettynä. Se on myös sosiologian lohdutetus, jonka arvelen olevan vielä kovasti tarpeen.